

Opetus- ja kulttuuriministeriö

ASIA Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja vapaan sivistystyön järjestämisestä häiriötilanteissa koskevaksi lainsäädännöksi.

VIITE Lausuntopyynnön diaarinumero VN/ 35609/ 2025

Kysymykset

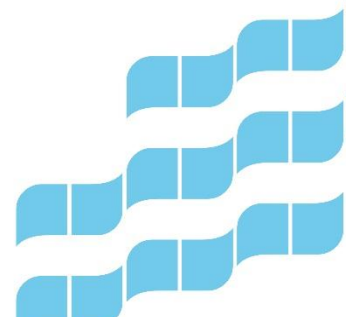
1. Onko lakeihin ehdotettu häiriötilanteen määritelmä riittävä (20 j §)?

Lakiin ehdotettu häiriötilanteen määritelmä on riittävä.

Varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen ja vapaan sivistystyön lainsäädännön on tärkeä sisältää tavanomaisesta poikkeavia sekä riittäviä toimivaltuuksia myös häiriötilanteissa, joissa valmiuslain poikkeusolomääritelmä ei täyty. Varautumisvelvollisuutta koskevat säännökset ovat tervetullut lisä ja tietojen luovutus viranomaisille tilannekuvan muodostamiseksi perusteltua.

Hallituksen esityksestä saa kuvan, että häiriötilanteiden luonnehditaan olevan useiden päivien jopa viikkojen mittaisia. Tämä ilmenee mm. häiriötilanteiden päättämismekanismista (LVV/OKM) sekä siitä, että häiriötilanteessa toimintaa voitaisiin järjestää vuoroviikoin.

Häiriötilanteen tunnistaminen, merkityksellistäminen ja konkreettisen uhan aikajänne eivät vastaa esitykseen sisäänkirjoitettua ajatusta, kuten keväällä 2026 voitiin Kouvolan ja pääkaupunkiseudun drooni-uhkista havaita. Esityksessä todetaan, että järjestäjä ei voisi omalla päätöksellään siirtyä etäopetukseen, mutta häiriötilanteen ilmetessä se voisi itse olla aloitteellinen etäopetukseen siirtymistä koskevassa asiassa.

Nopeasti kehittyvissä tilanteissa toimintaa järjestävällä taholla tulisi olla mahdollisuus arvioida kyseistä tapahtua häiriötilanteena ja ryhtyä ennalta määriteltuihin ja suunniteltuihin toimenpiteisiin ilman LVV:n häiriötilannepäätöstä. Kevään tapahtumien ja yleisen kokemuksen perusteella LVV ja OKM eivät kykene reagoimaan sillä nopeudella, mitä äkillisesti kehittynyt häiriötilanne edellyttää. Tästä syystä toiminnanharjoittajalla tulee olla mahdollisuus välittömiin toimenpiteisiin sekä velvollisuus ilmoittaa päätöksestään LVV:lle.

Edellistä tukeva ajatus on jo kääntäen kirjattu hallituksen esitykseen. Järjestäjällä on mahdollisuus arvioida toisin LVV:n tekemää häiriötilannepäätöstä. Järjestäjä voisi arvioida tilannetta taustakohtaisesti ja tietyissä tilanteissa jatkaa lähiopetusta, mikäli katsoisi sen perustelluksi ja opetusta voitaisiin järjestää näille oppilaille turvallisesti.

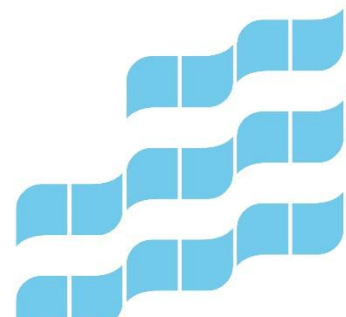
Varhaiskasvatus

1. Huomionne varhaiskasvatuksen järjestämistä ja tuottamista häiriötilanteissa koskevaan 11 b §:ään?

Mahdollisuus poiketa varhaiskasvatuksen järjestämiseen liittyvistä säännöksistä häiriötilanteiden aikana mahdollistaa järjestäjälle joustoja häiriötilanteissa, joissa kuitenkin varhaiskasvatuksen järjestäminen pitää toteutua. Varhaiskasvatuksen järjestäjä ei kuitenkaan voi itse ottaa käyttöön häiriötilanteiden poikkeusjärjestelyitä, vaan se vaatii aina erikseen annettavan valtioneuvoston asetuksen. Häiriötilanteen ollessa paikallinen, esimerkiksi suuronnettomuus, miten pitkään kestää, että tarvittaessa saadaan tällainen erikseen annettava valtioneuvoston asetus, joka mahdollistaa poikkeamisen järjestämiseen liittyvistä säännöksistä? Kykeneekö siis valtioneuvosto reagoimaan mahdollisiin häiriötilanteisiin riittävän nopeasti.

2. Huomionne varhaiskasvatuksen varautumista koskevaan 11 c §:ään?

Kuntien on turvattava palveluiden jatkuminen myös silloin, jos yksityinen varhaiskasvatuksen järjestäjä ei pysty järjestämään varhaiskasvatusta häiriötilanteissa. Säännöksen tarkoituksena

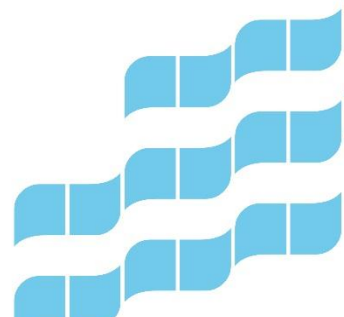
on varmistaa, että kunnan varautuminen kattaa myös tilanteet, joissa varhaiskasvatuksen palveluita tuotetaan kunnassa yksityisten palveluntuottajien toimesta ja joissa häiriötilanne estää yksityistä palveluntuottajaa toteuttamasta toimintaansa. Esitys ei ota kantaa siihen, mikä taho määrittää tilanteet, joissa yksityinen palveluntuottaja voi ilmoittaa olevansa estynyt toteuttamaan toimintaa ja järjestämisvelvoite siirtyy kunnan vastuulle.

Varhaiskasvatuslain 5 §:n 2 momentin mukaan, hankittaessa palveluja toiselta palveluntuottajalta kunnan tai kuntayhtymän on varmistuttava siitä, että hankittavat palvelut vastaavat sitä tasoa, jota edellytetään vastaavalta kunnalliselta toiminnalta. Näin ollen kunta voi edellyttää yksityisiltä palvelusetelituottajilta varautumista normaaliolojen häiriötilanteissa. Palveluseteli-toimijoilta ei edellytetä normaaliolojen häiriötilanteisiin liittyen mitään sellaista, mitä ei edellytetä kaupungin omilta päiväkodeilta. Normaaliolojen häiriötilanteiden ylittävän varautumisen tilanteissa yksityisistä yksiköistä siirretään tarvittaessa lapset kunnan omiin yksiköihin.

Normaaliolot ovat yhteiskunnan pääsääntöinen tila, joissa viranomaisten ei tarvitse käyttää tavanomaisesta poikkeavia toimivaltuuksia. Normaalioloissa esiintyvät, yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja uhkaavat tapahtumat (esim. pitkittyneet katkokset sähkön tai veden jakelussa, kemiallinen uhka, tulipalo läheisyydessä sijaitsevassa rakennuksessa jne.) voidaan ennalta ehkäistä tai tarvittaessa torjua säännönmukaisin toimivaltuuksin ja voimavaroin. Normaaliolojen järjestelyt luovat perustan toiminnalle häiriötilassa.

Tällä hetkellä Tampereen kaupunki ja kehyskunnat ovat palvelusetelisääntökirjassa edellyttäneet palveluntuottajilta varautumista erilaisiin normaaliolojen häiriötilanteisiin, kuten lakko, sähkönjakelun, vedenjakelun tai tietoliikenteen häiriö tai muu vastaava häiriö. Miten 11 c § suhteutuu edellä esitettyyn jatkossa?

3. Muut huomionne varhaiskasvatusta koskeviin häiriösäännöksiin

Kotona toteutettava perhepäivähoito, niin kunnallinen kuin yksityinenkin on jätetty kokonaan lakivalmistelun ulkopuolelle, eikä mahdollinen lakimuutos ulotu perhepäivähoitoon, joka kuitenkin on yksi varhaiskasvatuksen järjestämisuodoista. Kunnan tulee ottaa tämä huomioon omassa varautumissuunnitelmassaan, perhepäivähoidossa oleville lapsille on mahdollistettava osallistuminen varhaiskasvatukseen myös häiriötilanteissa, mikäli palvelua tuottava perhepäivähoitaja on syystä tai toisesta estynyt palvelua järjestämään. Kaiken kaikkiaan yhteistyötä erityisesti yksityisten palveluntuottajien kanssa tulee tiivistää; tämä korostuu erityisesti kunnissa, joissa merkittävä osuus palveluiden tuottamisesta on yksityisillä palveluiden tuottajilla.

4. Onko teillä täydennettävää varhaiskasvatusta koskeviin vaikutusarviointeihin?

Ei täydennettävää

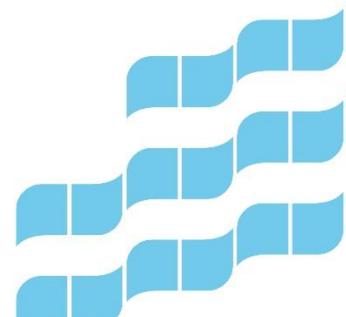
Esi- ja perusopetus

1. Huomionne häiriötilanteiden etäopetusta koskevaan 20 l §:ään

On tärkeää, että etäopetukselle luodaan selkeä lainsäädännöllinen perusta. Koronaviruspandemian kokemus osoitti konkreettisesti, että opetuksen järjestäminen etäopetuksena voi olla välttämätöntä ja tuolloin toimittiin ilman riittävää sääntelypohjaa.

Esitetty päätöksentekijärakenne herättää kuitenkin käytännön huolta. Lupa- ja valvontavirasto (LVV) voi esityksen mukaan päättää etäopetuksesta enintään viikon kestävässä paikallisissa tai alueellisissa häiriötilanteissa, mutta opetuksen järjestäjän oma rooli jää epäselväksi. Järjestäjä voi olla "aloitteellinen", muttei tehdä päätöstä. Häiriötilanteet edellyttävät usein välitöntä reagointia, eikä viranomaisprosessi aina ehdi vastata tilanteen vaatimaan nopeuteen.

Ehdotetaan, että opetuksen järjestäjälle annettaisiin rajattu toimivalta tehdä tilapäinen päätös etäopetukseen siirtymisestä, esimerkiksi 1–2 vuorokauden ajaksi silloin, kun turvallisuus sitä välittömästi vaatii ja ennen kuin LVV ehtii asiaan puuttua. Tukea tarvitsevien oppilaiden asema on turvattava erikseen. Koronaepidemia osoitti, että etäopetuksessa tehostettua tai erityistä

tukea tarvitsevien oppilaiden tuen toteutuminen heikkenee merkittävästi. Pykälässä tai sen perusteluissa tulee edellyttää, että opetuksen järjestäjä arvioi erikseen näiden oppilaiden tilanteen ennen etäopetukseen siirtymistä ja huolehtii riittävästä tuesta sen aikana. Myös opiskelu- huollon rooli häiriötilanteen aikana puuttuu esityksestä kokonaan, vaikka juuri kriisitilanteissa opiskelu- huollon merkitys lapsen ja nuoren hyvinvoinnille korostuu.

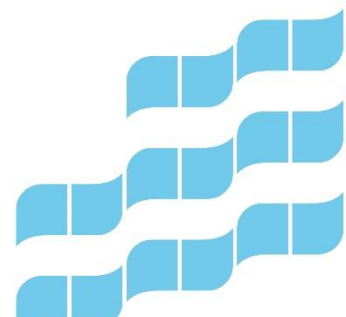
Oppivelvollisuuden valvontavastuuta etäopetuksen aikana on selkeytettävä. Perusopetuslain mukaan järjestäjällä on vastuu oppivelvollisuuden suorittamisen seuraamisesta. Etäopetuksen aikana valvontavastuu ei voi käytännössä olla sama kuin lähiopetuksessa.

2. Huomionne opetukseen tehtäviä poikkeuksia koskevaan 20 m §:ään

Häiriötilanteet voivat olla äkillisiä, minkä vuoksi on tärkeää varmistaa, että valtioneuvoston asetus poikkeuksista annetaan riittävän nopeasti. On tärkeää, että asetuksenantomenettely on etukäteen suunniteltu niin, ettei hallinnollinen prosessi muodostu esteeksi välttämättömille toimille. Samalla opetuksen järjestäjille on jätettävä mahdollisuus ennakoida poikkeustilanteet omassa varautumissuunnittelussaan. Tämän vuoksi ehdotetaan, että opetuksen järjestäjälle annettaisiin rajattu toimivalta tehdä tilapäinen päätös etäopetukseen siirtymisestä, esimerkiksi 1–2 vuorokauden ajaksi silloin, kun turvallisuus sitä välittömästi vaatii.

Tuntijaosta poikkeaminen (2 kohta) on tilanteen vakavuus huomioiden ymmärrettävää, mutta on varmistettava, ettei poikkeaminen tosiasiallisesti johda siihen, että jokin oppiaine, kuten taito- ja taideaineet tai äidinkieli, jää kokonaan pois. Kaikkien oppimäärien suorittamisen tulee jatkua myös häiriötilanteissa, vaikka rajatumminkin. Säännöksessä tai sen perusteluissa tulee tehdä arvio siitä, miten tuntijaosta poikkeaminen vaikuttaa tukea tarvitsevien oppilaiden opetukseen ja millaisia kompensoivia toimia järjestäjältä edellytetään.

3. Huomionne aamu- ja iltapäivätoiminnan keskeyttämistä koskevaan 20 n §:ään

Vaikutukset työssäkäyviin huoltajiin ovat isot, koska iltapäivätoiminnalla on keskeinen rooli perheiden arjessa. Perusteluissa todetaan, että kouluikäiset lapset voivat hakeutua varhaiskasvatukseen, mutta käytännössä tätä ei voida pitää toteutuskelpoisena ratkaisuna. Häiriötilanteessa varhaiskasvatuksen kapasiteetti on kuitenkin jo muista syistä kuormittunut.

4. Huomionne esi- ja perusopetuksen varautumista koskevaan 20 o §:ään.

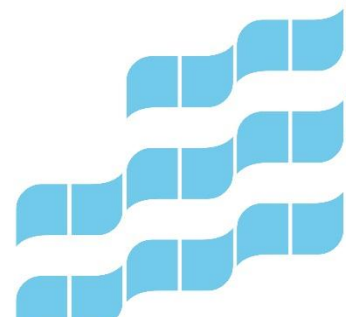
Esiopetus toteutetaan Tampereen kaupungin toimesta kokonaisuudessaan, yksityinen palveluiden järjestäjä ei toteuta tällä hetkellä esiopetusta.

Ehdotettu 2 momentti, jonka mukaan kunnan on varautumisessaan turvattava palvelujen jatkuvuus myös yksityisten järjestäjien toiminnan häiriintyessä, on periaatteessa oikea. Käytännössä tämä edellyttää kuitenkin toimivaa tiedonvaihtoa kunnan ja yksityisten järjestäjien välillä jo ennen häiriötilannetta.

Lisäksi ehdotetaan, että pykälässä tai sen perusteluissa edellytetään, että varautumissuunnitelmia harjoitellaan säännöllisesti ja henkilöstöä koulutetaan häiriötilanteisiin.

Huomionne aikuisten perusopetusta koskevaan 46 §:n muutokseen

Esityksessä tulisi huomioida paremmin häiriötilanteiden vaikutuksia aikuisten perusopetuksen opiskelijoiden yhdenvertaisiin opiskelumahdollisuuksiin. Etäopetuksen toteuttaminen edellyttää toimivia päätelaitteita ja verkkoyhteyksiä sekä opiskelijan riittäviä etäopiskeluvalmiuksia ja tarvittavia tukipalveluja. Aikuisten perusopetuksen opiskelijat ovat pääosin maahanmuuttajataustaisia eikä kaikilla opiskelijoilla tai heidän perheillään ole käytössään etäopiskeluun soveltuvia laitteita. Oppivelvollisten osalta opiskeluvälineiden hankintavelvollisuus kuuluu koulutuksen järjestäjälle. Häiriötilanteisiin varautumisessa pitäisi huomioida, että myös aikuisten perusopetuksen opiskelijoille pitäisi olla varattuna henkilökohtaisia laitteita, mikä ei tällä hetkellä välttämättä toteudu. Aikuisten perusopetuksen opiskelijoiden luku- ja kirjoitustaito sekä suomen kielen taito eivät aina ole riittävällä tasolla, jotta he pystyisivät työskentelemään itsenäisesti

kirjallisten ohjeiden perusteella ja saavuttamaan tavoitteitaan etäopetuksessa. Riittävä varautuminen häiriötilanteisiin edellyttää resursointia sekä etäopetuslaitteiden käyttömahdollisuuteen että S2-tuen riittävään tarjoamiseen etäopetuksessa, mikä edellyttää myös taloudellisia panostuksia.

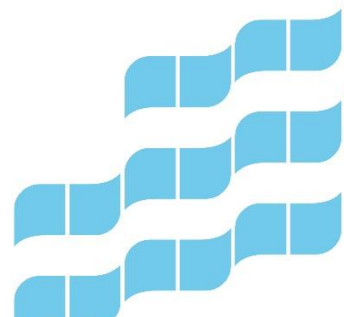
Perusopetuslain 46 §:ssä todetaan nykyisinkin, että päätoimisissa opinnoissa opiskelijalla on oikeus maksuttomaan ateriaan niinä työpäivinä, joina opetussuunnitelma edellyttää läsnäoloa koulutuspaikassa. Lakiesityksestä ei käy riittävän selkeästi ilmi, miten aikuisten perusopetuksen opiskelijoiden maksuton ruokailu toteutetaan tilanteissa, joissa opetus järjestetään häiriötilanteen vuoksi etäopetuksena, toisin kuin muun perusopetuksen osalta on määritelty 20 m §:n 2 momentissa. Esityksessä tulisi arvioida tarkemmin maksuttoman ruokailun toteutustapoja ja niiden kustannusvaikutuksia.

5. Huomionne esi- ja perusopetusta koskeviin häiriösäännöksiin

Esiopetuksessa ei ole lainsäädännön nojalla läsnäolovelvoitetta myöskään normaalioloissa, näin ollen mahdollinen häiriötilanne ei sen osalta muuta esioppilaiden tilannetta, eikä järjestelyitä esimerkiksi etäopetuksen osalta ole tarpeen tehdä. Esioppilaat ovat oikeutettuja täydentävään varhaiskasvatukseen, jota toteutetaan myös häiriötilanteissa. Mikäli lapsi ei osallistu esiopetukseen eikä käytä myöskään täydentävää varhaiskasvatusta, saattaa se olla riski lapsen tuen toteutumiselle, mikäli tällaiselle on tarvetta.

6. Onko teillä täydennettävää esi- ja perusopetusta koskeviin vaikutusarviointeihin?

Kohdassa opetuksen järjestämisen periaatteet häiriötilanteissa asetetaan normaliteetti-periaatteen mukainen vaatimus järjestää oppilaille ryhmä- ja yksilökohtaiset tukimuodot. Lisäksi korostetaan, että häiriötilanteet voivat lisätä oppilaiden tuen tarvetta. Esityksessä hyvinvointialueet

mainitaan kuitenkin vain teknisesti säännösten yhteydessä. Tätä voidaan pitää puutteena, mikäli halutaan varmistaa tuen järjestäminen.

Helsingin eurooppalainen koulu

-

Vapaa sivistystyö

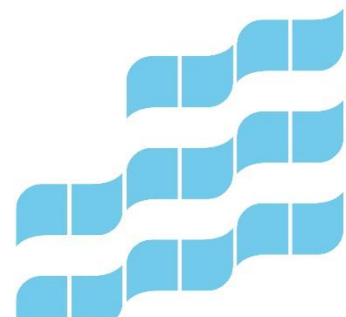
1. Huomionne kansanopistojen oppivelvollisuuskoulutusta koskeviin häiriösäännöksiin

Ei lausuttavaa.

2. Huomionne muun vapaan sivistystyön järjestämiseen häiriötilanteissa

Nykytila ja sen arviointi –osiossa on kuvattu vapaan sivistystyön järjestämisessä esiin tulleita haasteita menneenä korona-aikana. Kansallisella ja alueellisella tasolla viranomaistaviestintä ja -ohjaus pettivät; ohjeistus oli ristiriitaista tai puutteellista eikä niissä huomioitu vapaan sivistystyön erityispiirteitä. Pandemian aikana vastaan tuli tilanteita, joissa eri koulutusmuotojen ohjeet sekä alaikäisiä koskevat ja harrastustoimintaa koskevat ohjeet saattoivat olla keskenään ristiriitaisia, ja oppilaitoksissa oli epäselvyyttä siitä, mitä ohjetta tuli noudattaa tai miten eri sektoreilta tulleita, osin ristiriitaisia ohjeita olisi pitänyt yhteensovittaa.

Lakiesityksessä ei ole huomioitu taiteen perusopetuksen järjestämisen ohjeistuksia häiriötilanteissa. Vastaavat kirjaukset puuttuvat myös hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi taiteen perusopetuksesta ja siihen liittyviksi laeiksi. Osa vapaan sivistystyön opetuksesta Tampereella on taiteen perusopetusta. Kansalaisopistoissa ja kansanopistoissa toteutuneiden taiteen perusopetuksen opetustuntien määrä koko Suomessa oli Tilastokeskuksen tiedonkeruun mukaan vuonna 2024 yhteensä noin 173 000 tuntia. Hallituksen esitys eduskunnalle varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja vapaan sivistystyön järjestämisestä häiriötilanteissa koskevaksi lainsäädännöksi tulisi ennakoida myös taiteen perusopetuksen ohjeistusten yhteensovittamista oppilaitoksissa.

3. Onko teillä täydennettävää vapaata sivistystyötä koskeviin vaikutusarviointeihin?

Ei lausuttavaa.

